

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 20.051.222

Карпатського національного

університету імені Василя Стефаника,

доктору економічних наук, професору

Благуну Івану Семеновичу

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора, директора Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України **Хаустової Вікторії Євгенівни** на дисертаційну роботу **Леськів Вікторії Віталіївни** «Аналіз та оцінка перспектив розвитку циркулярної економіки в Україні», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету імені Василя Стефаника на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Циркулярна економіка наразі вважається ключовим вектором сталого економічного розвитку, що здатний забезпечити комплексне вирішення проблем раціонального використання ресурсів, екологічної безпеки та соціально-економічної стабільності. Світовий досвід демонструє, що успішний перехід до моделі циркулярності потребує системної державної політики, впровадження інноваційних рішень та активного використання цифрових технологій. Водночас українській економіці притаманні низький рівень впровадження принципів циркулярності, значні обсяги утворення відходів із недостатнім рівнем їх переробки, а також наявність інституційних прогалин в цій сфері. Це підтверджує необхідність поглибленого дослідження даної проблематики. Наукові напрацювання провідних дослідників створюють теоретичну основу для аналізу. Проте комплексне дослідження, що враховує сучасні виклики та вплив воєнних дій на економічний розвиток України, досі

не отримало належного висвітлення. Саме це обґрунтовує актуальність теми дисертаційної роботи, її наукову й практичну значущість.

Дисертаційне дослідження виконане у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника в межах науково-дослідної роботи за темою: «Моделювання процесів управління в соціально-економічних системах» (номер державної реєстрації 0113U005083, 2013–2027 рр.), де автором визначено роль цифрових технологій у розвитку циркулярної економіки та обчислено часову оцінку досяжності цілей розвитку циркулярної економіки України.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Аналіз дисертаційної роботи загалом засвідчив її структурованість та логічну послідовність викладу матеріалу. Ознайомлення зі змістом роботи підтвердило її повну відповідність об'єкту, предмету та визначеним завданням дослідження. Сформовані автором наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими, достовірними та побудовані на чіткій теоретико-методологічній базі. Результати дисертаційної роботи ґрунтуються на проведених здобувачем комплексних дослідженнях як теоретичного, так і емпіричного характеру.

Мета дисертації – розробка теоретико-методичних засад та прикладних рекомендацій щодо аналізу та перспектив розвитку циркулярної економіки України з урахуванням міжнародних тенденцій, зовнішніх та внутрішніх загроз та новітніх можливостей цифрових технологій відповідає сучасним науково-методичним вимогам та запитам економічної практики.

Достовірність результатів і висновків дослідження забезпечується визначеною методологією, застосуванням загальних і спеціальних методів наукового пізнання.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі акти державних органів влади, статистична інформація Державної служби статистики України та Євростату, офіційні дані Європейської Комісії, звіти ЮНІДО, ООН, комісії Брунтланд, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали

аналітичних видань та засобів масової інформації, ресурси мережі Інтернет, дані бази Scopus та Google Trends, результати досліджень автора. Обґрунтованість результатів забезпечено коректним використанням комплексу традиційних та специфічних методів дослідження.

Зміст дисертаційної роботи здобувача та опублікованих наукових праць свідчить, що основні положення, які визначають наукову новизну дисертації, одержані в результаті оригінального наукового дослідження, сформульовані нею самостійно та повною мірою відображають особисті авторські здобутки. Основні результати, що характеризують елементи наукової новизни, полягають, зокрема, у тому, що:

вперше адаптовано систему індикаторів Європейського Союзу до українських реалій і запропоновано застосування реляційного коефіцієнта Грея як інструменту об'єктивного аналізу в умовах неповноти даних, результатом використання яких стала прогностна оцінка та визначення часової досяжності цілей розвитку циркулярної економіки в Україні;

удосконалено:

- методичний базис оцінки та розвитку циркулярної економіки, який, на відміну від існуючих, поєднав в собі методи інтегрування за умов неповноти даних та модель визначення часової досяжності цілей;

- класифікацію цифрових технологій, релевантних для переходу до циркулярних моделей, шляхом інтеграції сучасних підходів Індустрії 4.0 і 5.0, що дозволило визначити їхній вклад у формуванні цифрової інфраструктури циркулярності та підтримці сталих трансформацій в Україні;

- методiku формування статистичних показників циркулярної економіки в Україні у відповідності до стандартів їх моніторингу в країнах ЄС, що дозволило провести порівняльну оцінку ефективності досягнення цілей циркулярної економіки в Україні та країнах-членах ЄС, а також стало першим кроком до формування єдиної статистичної бази даних в цьому напрямку;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо сутності циркулярної економіки, національних відмінностей її впровадження та впливу інституційних чинників,

що дало змогу імплементувати зарубіжний, зокрема, європейський досвід розвитку циркулярної економіки в українські реалії;

- методика аналізу стійкості альтернативних підходів до обчислення інтегрованої оцінки розвитку циркулярної економіки на основі реляційного відношення Грея для України та країн ЄС, що дало змогу отримати порівняльні результати та здійснити їх подальший аналіз;

- методика прогнозової оцінки перспектив розвитку циркулярної економіки в Україні на основі моделі Басса, яка дала змогу розрахувати часові межі досяжності цілей розвитку циркулярної економіки в Україні за рахунок впливу на неї цифрових технологій.

Таким чином, у дисертаційній роботі послідовно та на належному науково-методологічному рівні обґрунтовано наукову новизну одержаних результатів. Дисертантом здійснено системний аналіз теоретичних підходів і практичних аспектів досліджуваної проблематики, що дозволило сформулювати низку положень, які розширюють і поглиблюють існуючі наукові уявлення у відповідній галузі знань. Визначені автором результати мають концептуальний характер, характеризуються внутрішньою логічною узгодженістю та ґрунтуються на сучасних наукових підходах, що свідчить про їхню наукову обґрунтованість і достовірність.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Дисертаційна робота є цілісною, завершеною науковою працею, що відповідає встановленим вимогам щодо структури та змісту дисертаційного дослідження. Робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, кожний з яких включає по три параграфи, загального висновку роботи, списку використаних джерел.

У першому розділі «Теоретичні та методичні основи дослідження циркулярної економіки» автором проведено ґрунтовний теоретичний аналіз змісту поняття «циркулярна економіка», принципів її функціонування та відмінностей від лінійної економічної моделі; узагальнено міжнародні практики переходу країн із різним рівнем розвитку на моделі циркулярності та

сформовано методичний базис оцінки та розвитку циркулярної економіки.

У другому розділі «Аналіз розвитку циркулярної економіки в Україні» автором здійснено діагностику стану циркулярної економіки в Україні, визначивши ключові відмінності національної статистики від системи моніторингу ЄС; сформовано та реалізовано методику аналізу рівня розвитку циркулярної економіки на основі застосування реляційного коефіцієнта Грея.

У третьому розділі «Оцінка перспектив розвитку циркулярної економіки в Україні» автором досліджено вклад цифрових технологій у забезпеченні переходу до циркулярних моделей виробництва та споживання та визначено перспективи розвитку циркулярної економіки за допомогою часової оцінки досяжності цілей розвитку циркулярної економіки України.

Обсяг, зміст і структура дисертаційної роботи дозволяють стверджувати про її логічність та завершеність як наукової праці, виконаної автором самостійно. Оформлення наукового дослідження відповідає встановленим вимогам.

Зроблені автором пропозиції пройшли апробацію та доведені до практичного використання. За результатами виконання завдань дисертаційного дослідження автором опубліковано 9 наукових праць, серед них: 5 наукових статей (з них 5 – у фахових виданнях України); 4 – публікації в матеріалах науково-практичних конференцій. Кількість, обсяг та зміст опублікованих праць відповідають вимогам МОН України щодо висвітлення та оприлюднення основного змісту дисертації на здобуття ступеню доктора філософії й надають автору право публічного захисту дисертації. Аналіз представленого рукопису дисертаційної роботи та наукових публікацій Леськів В.В. доводить їх відповідність.

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Значення роботи для науки, практики та суспільства полягає у тому, що подана на розгляд дисертація суттєво доповнює теоретичну базу наукової галузі «Соціальні та поведінкові науки» – зокрема, адаптовано систему індикаторів Європейського Союзу до українських реалій і запропоновано застосування реляційного коефіцієнта Грея як інструменту об'єктивного аналізу в умовах

неповноти даних, результатом використання яких стала прогнозна оцінка та визначення часової досяжності цілей розвитку циркулярної економіки в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення й висновки, викладені в дисертації, формують методологічну й прикладну основу для формування державних та регіональних програм розвитку циркулярної економіки та реалізації цілей сталого розвитку в Україні.

Матеріали та результати дисертаційного дослідження впроваджено в роботі міжнародної ІТ-компанії Softjourн-Україна (довідка № 2026-11/4 від 07.04.2026 р.) та в навчальному процесі при викладанні курсів «Економіка сталого розвитку», «Циркулярна економіка», «Прогнозування соціальних та економічних процесів» для студентів спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини на економічному факультеті Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 03.04-29/07 від 29.04.2026 р.).

Значення дисертації для суспільства полягає у її потенціальному впливі на якість життя населення через призму циркулярної економіки та реалізації цілей сталого розвитку.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами аналізу матеріалів дисертаційного дослідження фактів порушення академічної доброчесності не встановлено, не виявлено академічного плагіату та інших порушень законодавства. Здобувачем в повній мірі забезпечено дотримання норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Позитивно оцінюючи отримані Леськів Вікторією Віталіївною результати виконаного нею дослідження, їх наукову та практичну цінність, варто вказати на окремі дискусійні положення дисертації та висловити такі зауваження і пропозиції:

1. У таблицях 2.1–2.2 наведено значні масиви даних, але бракує пояснення, чому саме ці показники є ключовими для оцінки циркулярності. Було б корисно виділити 3–4 індикатори, які найбільше впливають на інтегральний показник, висвітлити та дослідити їхню динаміку.

2. У багатьох місцях робота концентрується на екологічних та економічних аспектах, але соціальна складова (зайнятість, поведінка споживачів, освітні програми) залишається другорядною. Зокрема, на сторінках 34–36 є згадка про зайнятість та поведінку споживачів, але вона не розгорнута належним чином. У розділі 2 на сторінках 72–74 наведено статистику щодо утворення відходів та економічних показників, проте соціальні індикатори (зайнятість у сфері переробки, освітні програми) не включені до системи оцінки. Таким чином, соціальний вимір у дисертації присутній, але він не має системного аналізу й виглядає другорядним порівняно з екологічними та економічними аспектами. Варто було би посилити цей блок, адже він є важливим для комплексності дослідження.

3. Дисертаційне дослідження містить цікаві пропозиції щодо вкладу у формуванні цифрової інфраструктури циркулярності та підтримці сталих трансформацій в Україні. Водночас, авторка акцентує увагу тільки на двох показниках цифрових технологій, які мають вплив на розвиток циркулярної економіки (с. 128-144). Доцільним є збільшення кількості показників, які враховують процеси цифровізації, що є також актуальним в контексті розвитку циркулярної економіки

4. Робота б виграла, якби містила приклади успішних українських чи регіональних ініціатив у сфері циркулярної економіки, які могли б підтвердити можливість застосування запропонованих підходів.

5. Обрана здобувачем тема дисертаційної роботи, на нашу думку, набуває особливої актуальності в умовах війни. Посилили б роботу оцінка та аналіз того, як саме воєнні дії вплинули на утворення відходів, логістику їх переробки та інституційні механізми.

Разом з тим, висловлені зауваження та рекомендації носять переважно дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня представленої дисертаційної роботи.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Леськів Вікторії Віталіївни на тему: «Аналіз та оцінка перспектив розвитку циркулярної економіки в Україні» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить положення наукової новизни, має теоретичне та практичне значення та відповідає спеціальності 051 «Економіка». Рівень проведеного дослідження та його практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача, яка продемонструвала належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності.

Дисертаційна робота «Аналіз та оцінка перспектив розвитку циркулярної економіки в Україні» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а її автор – Леськів Вікторія Віталіївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
директор Науково-дослідного центру
індустріальних проблем розвитку
Національної академії наук України

Вікторія ХАУСТОВА